

Rusko v první polovině 20. století

Mikuláš II. (1894 – 1917)

- Oženil se s princeznou Alix Hessenskou, jež přijala jméno [Alexandra Fjodorovna](#).
- Měli 4 dcery ([Olga](#), [Taťána](#), [Marie](#), [Anastázie](#)), roku [1904](#) se narodil se carevič [Alexej](#). U Alexeje se v dětství projevila závažná choroba, porucha krvetvorby – [hemofilie](#)

Rusko – japonská válka

Předválečné období

- V 19. století bylo Rusko velmocí, mělo velký vliv na Dálném východě
- Počátek 20. století – do popředí se dostává Japonsko – díky jeho rychlé modernizaci
- Začíná vznikat napětí mezi Japonskem a Ruskem kvůli mocenské pozici na Dálném východě
- Ruské přístavy zamrzají a tak si Rusové vybírají přístav Port Arthur v Mandžusku jako opěrný bod pro své válečné loďstvo
- Japonsko se začíná obávat ruské expanze
- Roku 1891 začalo budování Transsibiřské magistrály, která spojila Moskvu a Petrohrad s Vladivostokem (7000 km) – 1. krok k válce s Japonskem

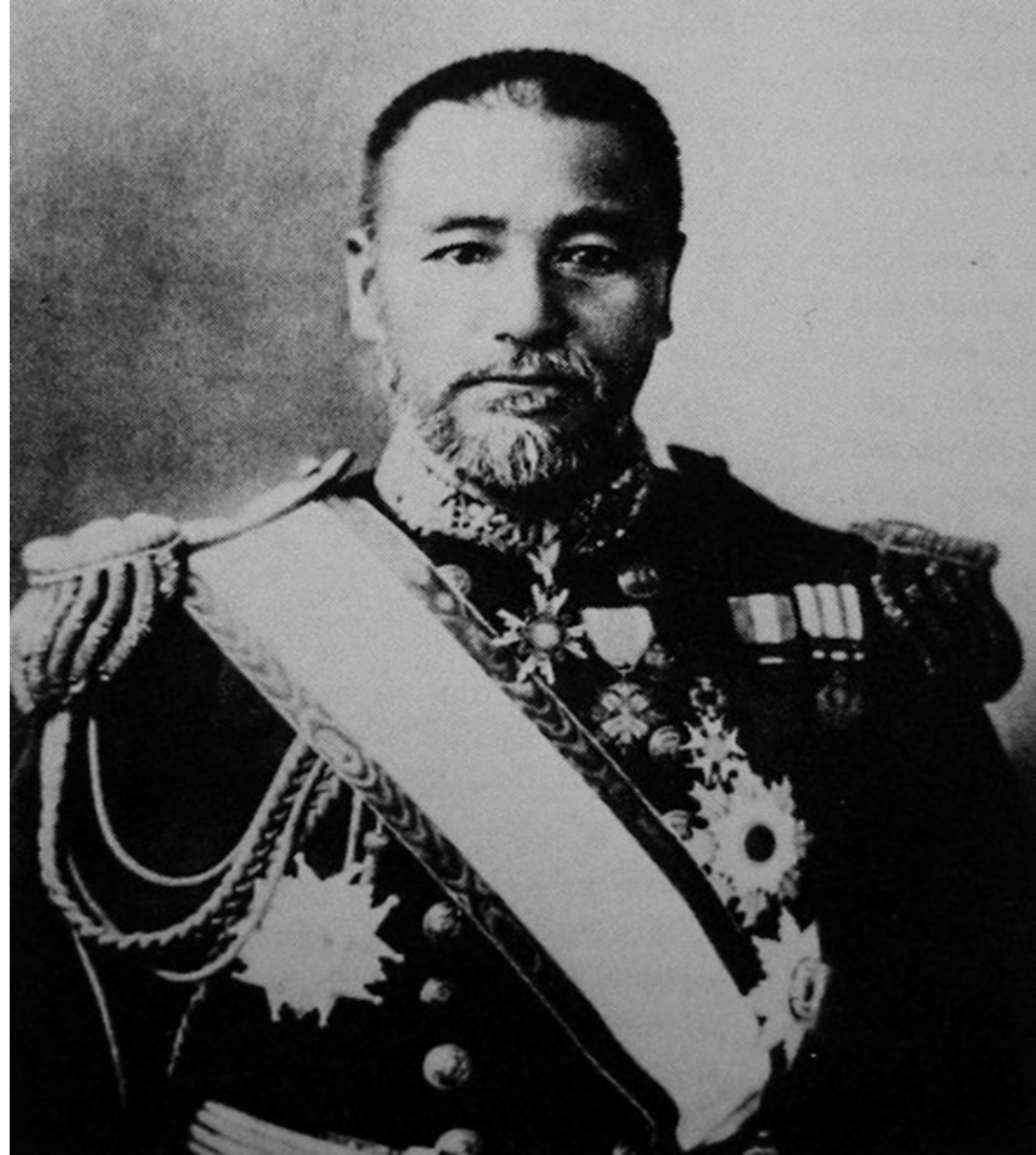
- Důvod války: Spor o korejský poloostrov a Mandžusko
- Výsledek: Japonské vítězství
- carské Rusko – 500 000 vojáků
  - Ztráty- 25 330 mrtvých a 146 000 zraněných
- Japonsko – 400 000 vojáků
  - Ztráty- 47 380 mrtvých a 173 400 zraněných

Počátek války

- 8. 2. 1904 – překvapivým útokem japonského loďstva pod vedením admirála Tóga na ruskou základnu Port Arthur a Cemulpcho (bez vyhlášení války)
- Poškozeny ruské bitevní lodě – Carevič, Revitzan a křižníky Palada a Varjag a dělový člun Korejec – 9. 2. 1904 – uvolnění cesty pro vylodění Japonské armády
- 17.2. 1904 – vylodění a japonské tažení na sever Koreou
- Na přelomu března/dubna – vstup na území Mandžuska

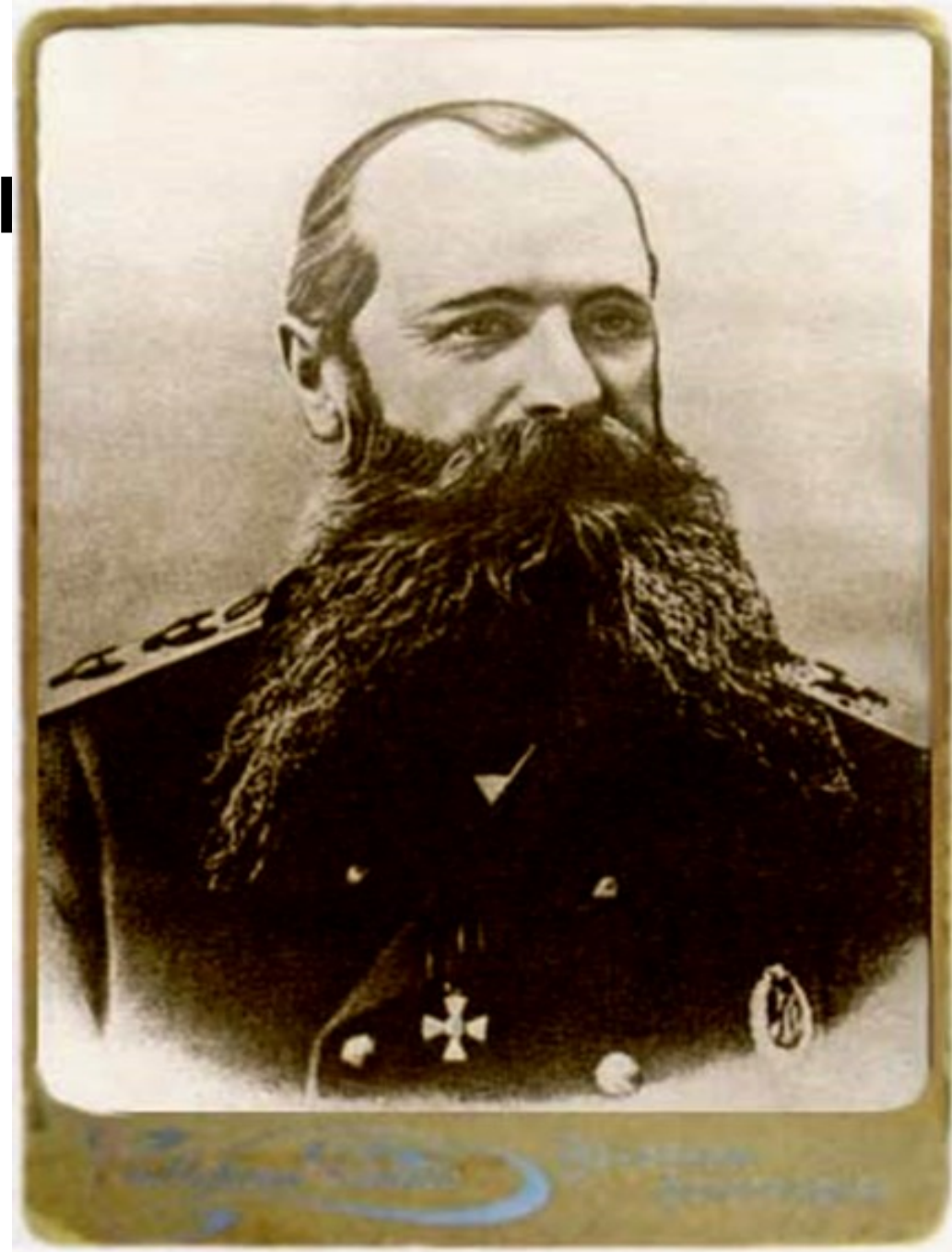

Admirál Tóga

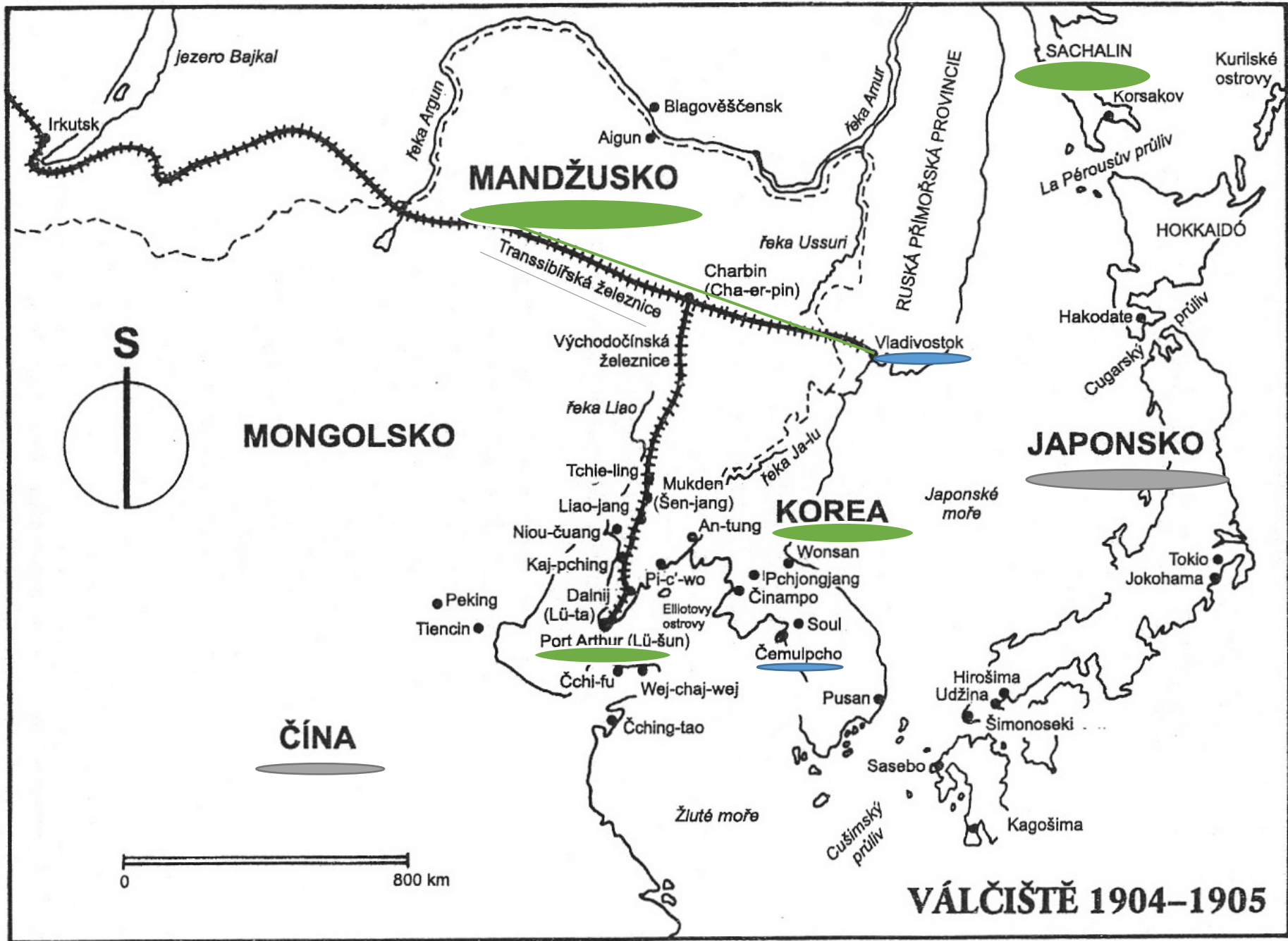
- Stěpan Osipovič Makarov – velitel ruské flotily – výcvik, morálka
- 13.4. 1904 zahynul na palubě bitevní lodi Petropavlovsk
- 27.4.-1.5. 1904 první velké střetnutí Rusů a Japonců na pevnině u řeky Yal.
- Náročný přesun ruských vojsk přes transsibiřskou magistrálu
- Ruský pokus o vyproštění Port Arthuru z blokády v červenci skončil neúspěchem
- kapitulace Port Arthuru 2.1. 1905

Stěpan Osipovič Makar

Výsledky války

- Rusko se zřeklo území Port Arthuru a jižní části ostrova Sachalin a uznalo vrchní panství Japonska nad Koreou.
- Vítězné Japonsko získalo rozhodující vliv v jižním Mandžusku a hlavní vliv v Koreji.
- Korea byla v roce 1910 Japonskem anektována (připojena)
- Dalším důsledkem prohrané války bylo odhalení hospodářské a vojenské slabosti samoděržaví

Ruská revoluce 1905

Příčina revoluce

- První velké buržoazně demokratické revoluční hnutí v Rusku ve 20. století
- Reakce na prohru v rusko-japonské válce a následné nepokoje způsobené Krvavou nedělí v roce 1905

Krvavá neděle

- Je masakr poklidné demonstrace dělníků v Petrohradě 22.1. 1905
- Demonstraci vede kněz Georgij Gapon
- Demonstranti chtějí carovi předat petici o zlepšení pracovních podmínek, zrušení cenzury a toleranci v náboženských otázkách
- Car není v Petrohradu
- Dělníci nemilosrdně postříleni (až 1000 mrtvých)

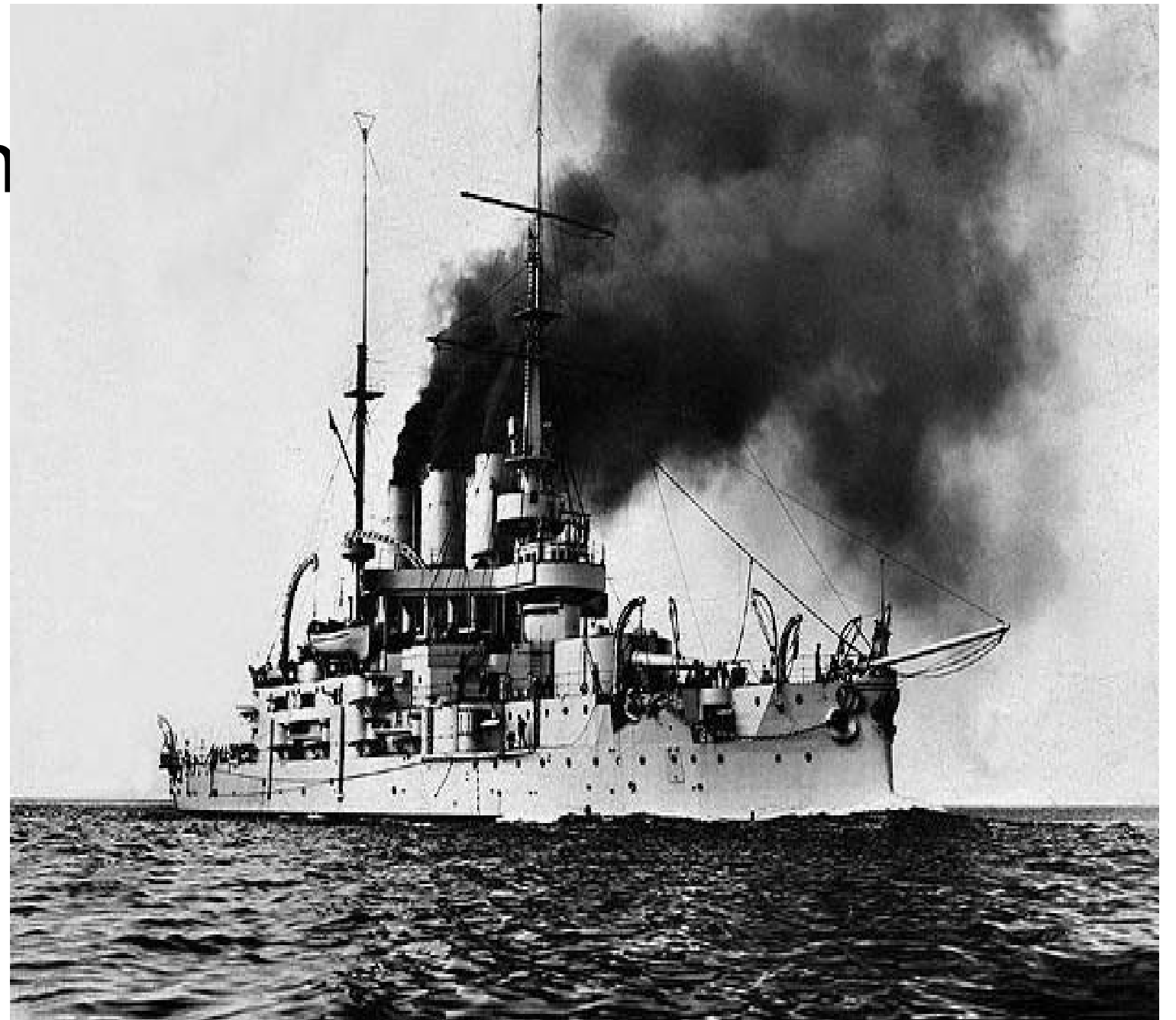
Gapon

Počátek revoluce

- Po Krvavé neděli vypukla v Rusku revoluce
- Celé Rusko zachvátila vlna vzpour, stávek a demonstrací
- Nejvýznamnější akcí byla vzpoura na křižníku Potěmkin a generální stávka v Ivanovo-Vozněsensku, kde začali vznikat první sověty (dělnické rady)

Křižník Potěmkin

- Koncem října 1905 – předložil car návrh manifestu ke schválení společnosti
- Car musel podepsat manifest, ve kterém obyvatelstvu zaručoval občanská práva, sliboval všeobecné volební právo a Dumu (parlament) - ta měla mít právo schvalovat všechny zákony, jen kontrola rozpočtu Dumou byla po dohodě z textu vypuštěna
- pozdější Duma už neplnila funkci parlamentu, nýbrž to byl jen poradní orgán cara → revoluce byla nakonec poražena
- Nezměnilo se prakticky nic a car nadále vládne absolutisticky

Výsledky revoluce

- Nové státní orgány – počátek parlamentarizmu, omezení samoděržaví - více pravomocí Státní Dumě
- Demokratické svobody, zrušení cenzury, povoleny odbory, vznik legálních politických stran
- Buržoazie má možnost účastnit se politického života
- Zlepšení postavení dělníků, zvýšení platů, pracovní doba 9 – 10 hodin
- Větší svoboda rolníkům (například se mohli volně stěhovat)
- Omezena moc zemských velitelů

Stolypinovy reformy

Stolypin Pjotr Arkadjevič

- Významná osobnost ruských dějin, politik z šlechtické rodiny
- V roce 1902 se stal gubernátorem grodnenským a o rok později roku 1903 gubernátorem saratovským
- V květnu 1906 se stal ministrem vnitra a v červenci 1906 byl jmenován premiérem
- Neustálé vraždy, atentáty, pogromy → chaos a hospodářská krize, politická nestabilita
- Úkol Stolypina: obnovit pořádek a klid v zemi
- V srpnu 1906 vyhlášen výjimečný stav

1) Vláda tvrdé ruky:

- Diktátor- zákony – tvrdé tresty
- V letech 1908-1909 bylo postaveno před soud 16 440 osob
- „Stolypinova kravata“ (= šibenice, kvůli velkému množství poprav)
- „stolypin“ (vězeňský vagón, v němž byli odsouzenci transportováni do táborů na Sibiři)

2) Ekonomické a sociální reformy

Agrární reforma:

- Rolníci získali půdu do osobního vlastnictví
- Probíhá hodně migrací dělníků a zemědělců např. na Sibiř
- Produkce obilí rychle vzrůstala. Rusko bylo tehdy obilnicí Evropy.

Reforma ve školství:

- povinná čtyřletá školní docházka pro děti rolníků
- otevřeno asi 50 000 nových škol a 5000 pravoslavných kostelů

Smrt Stolypina

- 14. září 1911 byl během představení v Kyjevském divadle Petr Stolypin smrtelně zraněn atentátníkem Dmitrijem Bogrovem
- Za čtyři dny dne 18. září 1911 svému zranění podlehl
- Pro agrární elitu současného Ruska je od roku 2001 udělována Cena Petra Stolypina

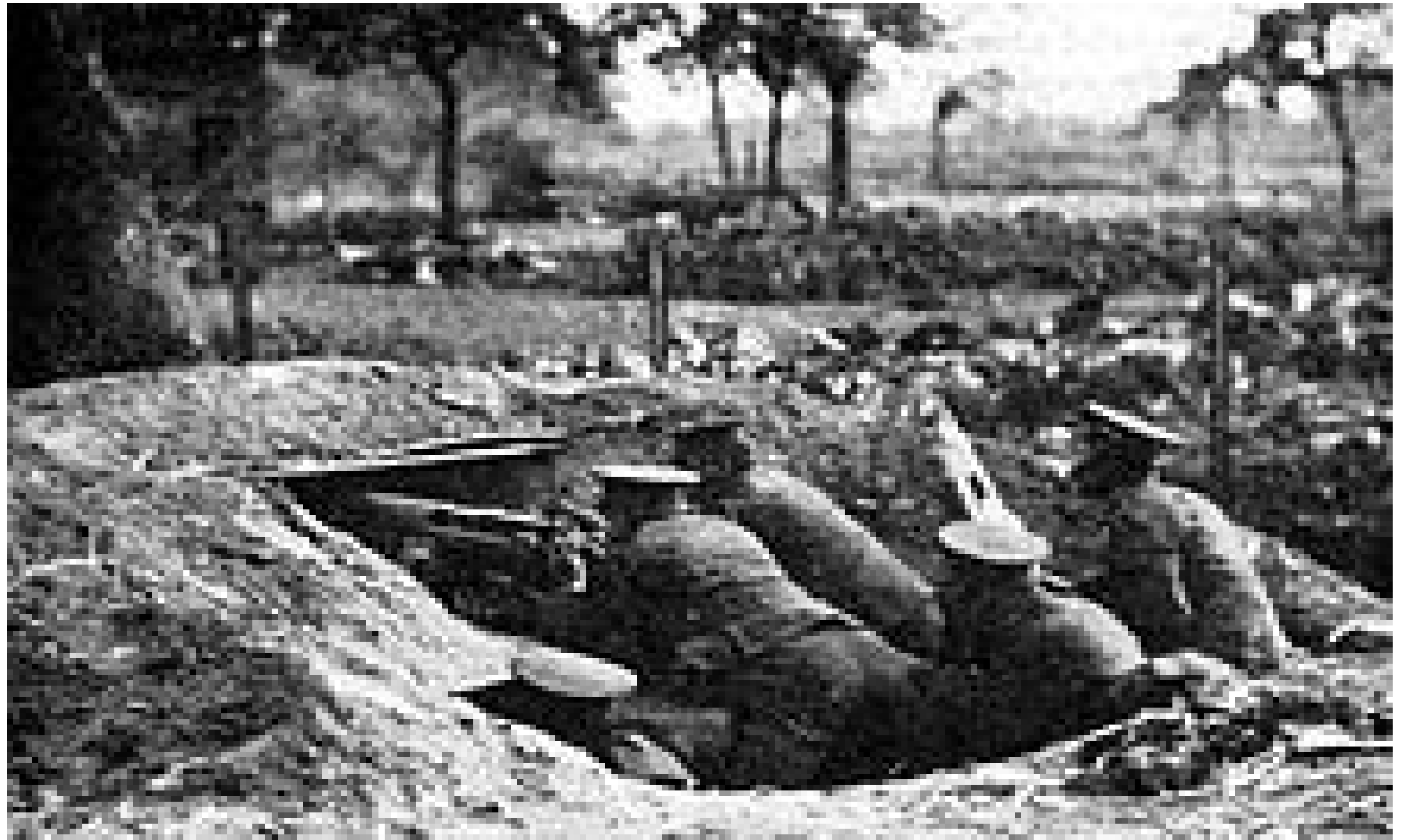

První světová válka

- Válečný konflikt 1914 – 1918, předcházely mu balkánské války
  - Spory mezi státy – snaha o nové přerozdělení světa, nejslabší místo Evropy – Balkán = „sud střelného prachu“
  - Francie x Německo
  - Rusko x Rakousko-Uhersko
  - Německo x VB
- vznikly dva vojensko-politické bloky Trojdohoda (VB, R, F) x Trojspolek (N, R-U, I)

Záminka pro válku

- Atentát na rakousko-uherského následníka trůnu Františka Ferdinanda d' Este v Sarajevu 28.června 1914 – Srb Gavrillo Princip, tajná srbská organizace „Černá ruka“
- 28. července 1914 vyhlášení války – 34 zemí = „světový konflikt“
- Očekávání bleskové války (do podzimu bude rozhodnuto), ovšem situace na frontách se vyvinula v „zákopovou válku“ = síly protivníků jsou vyrovnané a fronty nepostupují, bojuje se stále na stejném místě (E.M. Remarque, Na západní frontě je klid)

Válčící strany

- Dohoda proti Ústředním mocnostem (Německo, Rakousko –Uhersko, Turecko, Bulharsko)
- Válčilo se na:
- Jižní fronta – RU x Srbsko, od roku 1915 i Itálie – italská fronta
- Západní fronta – Německo x Francie, VB
- Východní fronta – Německo x Rusko
- Bojuje se i na Blízkém východě, v Africe i Tichomoří

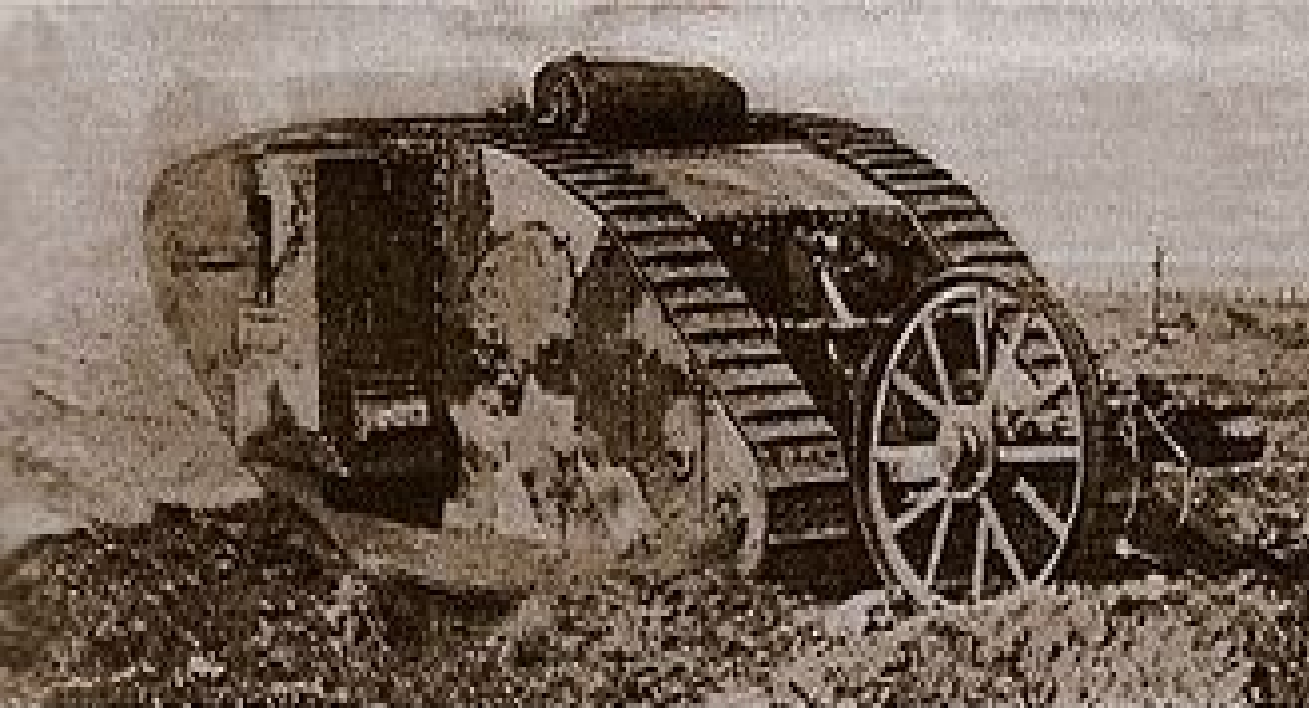

Rusko a válka

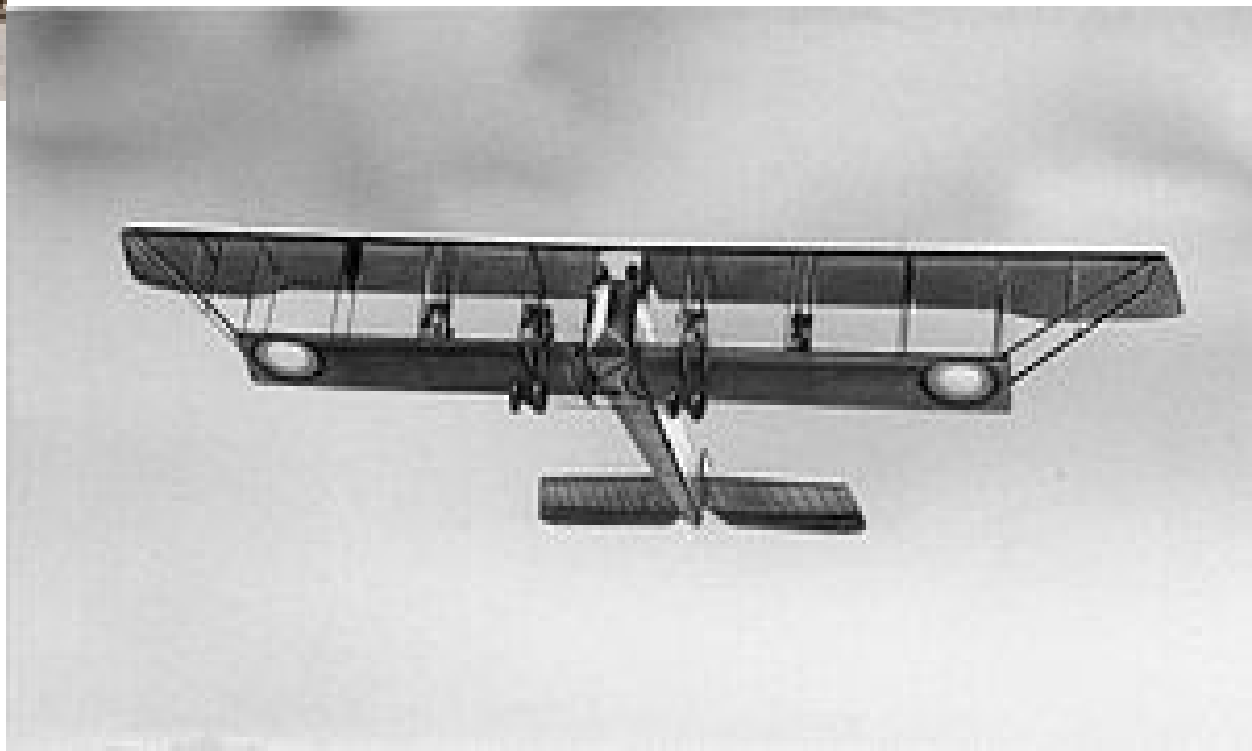
- Rusko má velké politické ambice – 13 válečných cílů + tajné dohody s VB a Francií
- První úspěchy střídají porážky
  - Bitva o Mazurská jezera, kde bylo zajato 150 000 ruských vojáků
- Brusilovova ofenzíva – léto roku 1916 - snaha o převrat v dění na ruské jihozápadní frontě - proti Rakousku Uhersku: plán - zaútočit na Rakousko - Uhersko, dostat se až do českých zemí, využít českého rusofilství - ozbrojit Čechy, oddělit Rakousko od Německa a rozbít jejich koalici zevnitř
- útočné boje dostal na starost Alexej Brusilov - bitva je zahájena ofenzívou 4 ruských armád v Haliči a Bukovině. Německo ze strachu z kolapsu rakouského vojska sem převelelo kvapně 18 divizí.
- Ale pro zásobovací problémy, špatnou výzbroj (3 ozbrojení : 1 neozbrojenému) se ruská ofenzíva rozpadá -> Brusilov nařídil všeobecný ústup.

Nové zbraně – byly použity kulomety, letadla, ponorky, tanky i jedovaté plyny.

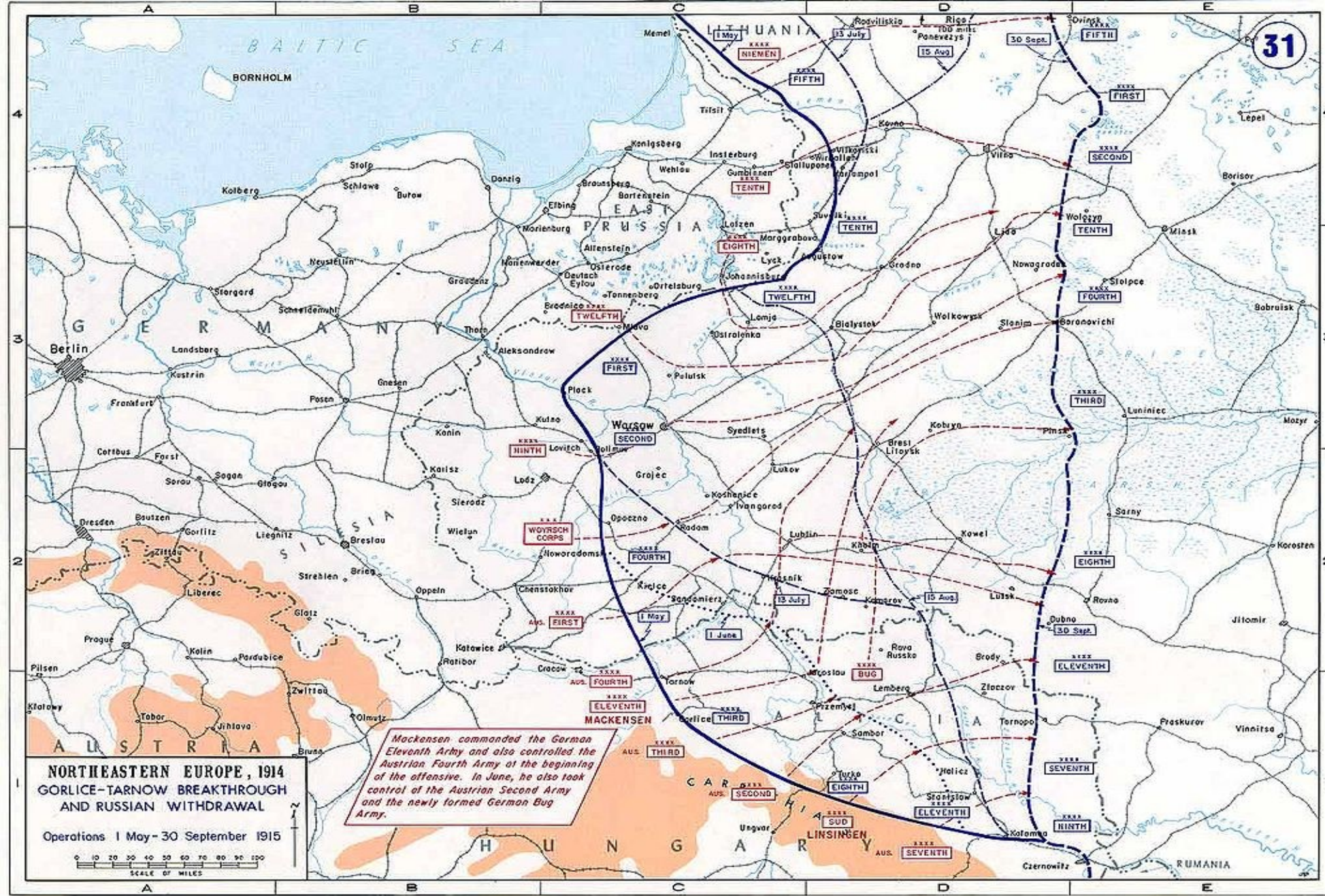

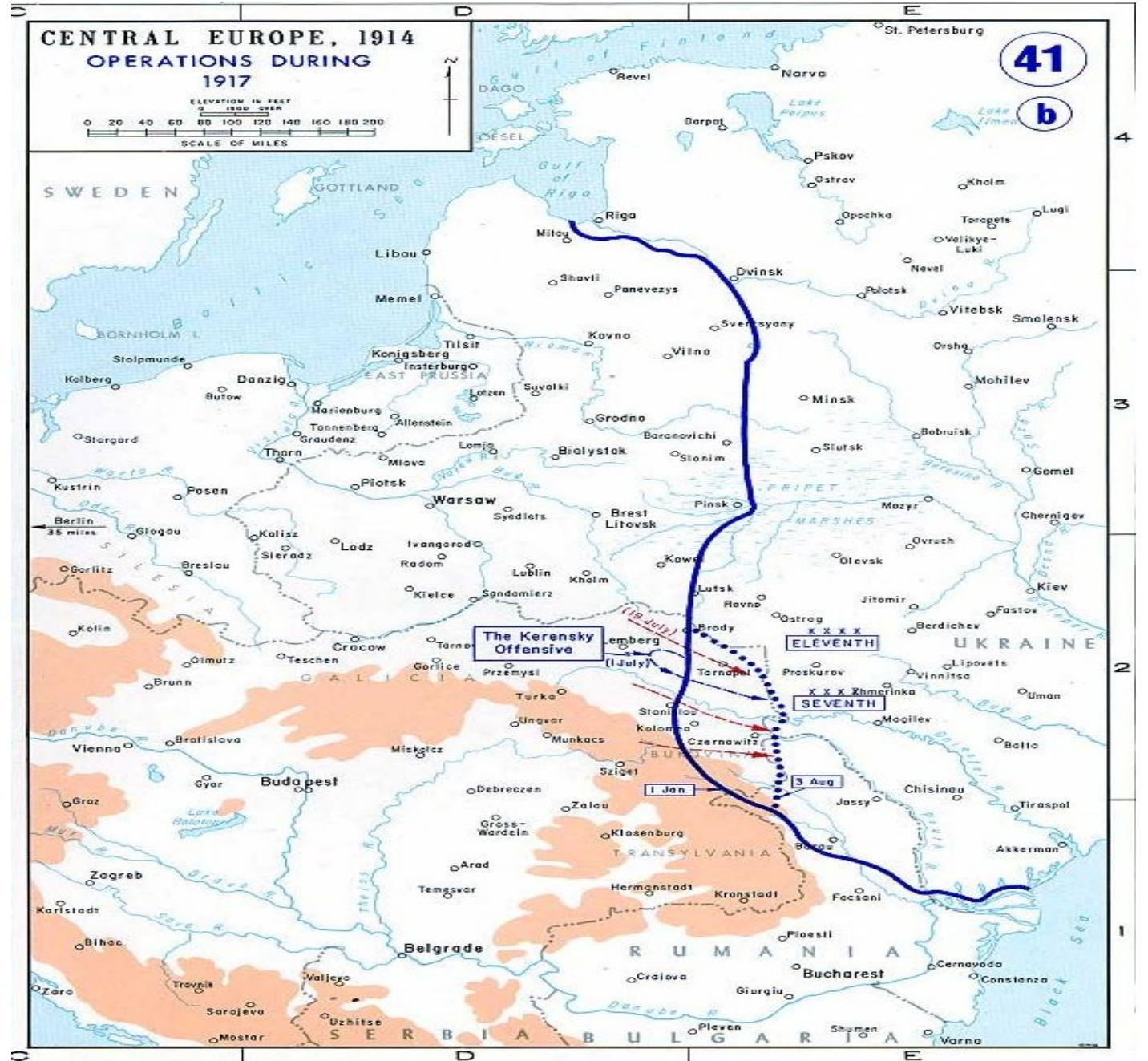
„Лохант“ („Анк“) — новият артилерийски бронираният автомобил, на всички програти.

1914 - 1915

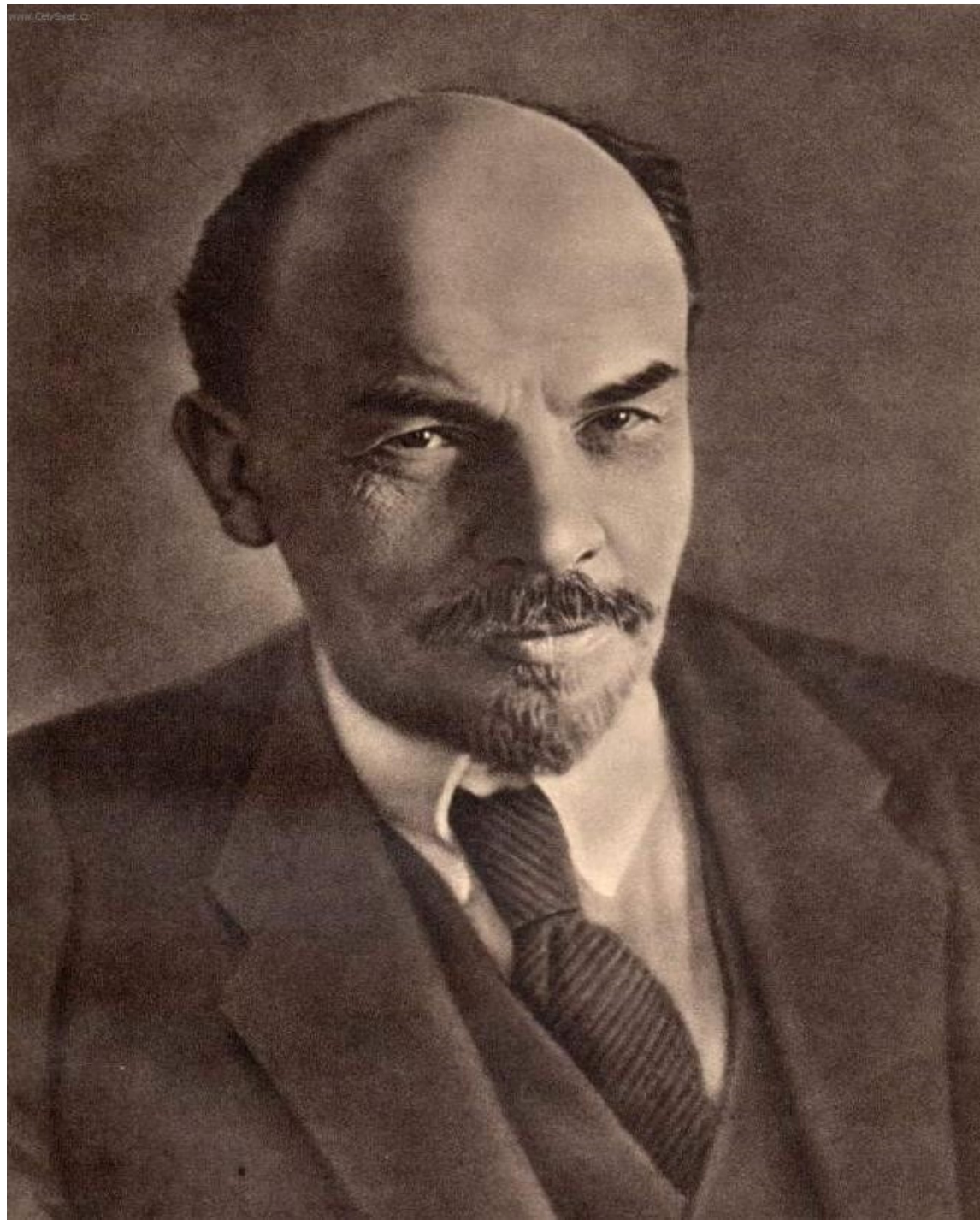
1917

Problémy Ruska

- Protahováním války vznikají Rusku velké problémy → nedostatek zbraní i potravin vede k hladu, vznikají „hladové bouře“, nepokoje a stávky
- Roste nenávisť k carské rodině, hlavně k carevně Alexis (je Němka a ještě se velmi sblížila s Rasputinem, kterého někteří pokládají za svatého muže a jiní za Antikrista)
- Roste činnost politických stran, které jsou proti válce, nejaktivněji vystupují bolševici

V.I. (Uljanov) Lenin (1870 – 1924)

- Narodil se ve středostavovské rodině, vystudoval práva, ale dal se na profesionální revoluční dráhu
- 1893 – Lenin v St. Petersburgu aktivně rozvíjí marxistické hnutí,
- Odcestoval do Švýcarska, setkal se s významnými revolucionáři (např. Plechanov)
- 1897 - po návratu do Ruska chtěl vydávat Revoluční noviny. V předvečer první publikace byl zatčen, po vypršení trestu deportován na Sibiř;
- 1898 – žení se s Naděždou Krupskou;
- 1900 – konec exilu – emigrují do Švýcarska;

Naděžda Krupská

- V emigraci Lenin zosnuje rozpad ruské sociální strany, která se rozdělí (1903) na **menševiky** (umírnění, chtějí prosadit reformy parlamentní cestou) a **bolševiky** v čele s Leninem – jsou radikální, chtějí prosadit změny násilím, připravují světovou revoluci a diktaturu proletariátu
- Nejbližším spolustraníkem Lenina je Lev Davidovič Trockij

L.D.Trockij

Únorová revoluce 1917

- 3. březen – uzavření Putilova zbrojního závodu
- Růst demonstrací a stávek, hladové pochody
- Snaha potlačit je silou, vzpoura vojáků, přidávají se k demonstrantům
- Abdikace cara ve prospěch jeho bratra Michaila, ten ale odmítá přijmout = konec vlády Romanovců
- Vytvořena Prozatimní vláda, v čele stojí umírněný kníže Lvov, později radikálnější Kerenský
- Oznamuje, že Rusko bude pokračovat ve válce až do vítězného konce
- Němci potřebují zavřít východní frontu -> dopravují Lenina do Ruska
- Lenin slibuje ukončit válku a připravuje převrat

- V dubnu 1917 vstupují do války USA → převaha Dohody
- V Rusku vzniká dvojvládí, kromě Prozatimní vlády řídí zemi Sověty (rady dělníků, vojáků a rolníků), v nich mají zpočátku převahu sociální revolucionáři /eseři , konstituční monarchisté a sociální demokraté
- Bolševici vedení Leninem se pokouší získat většinu v Sovětech a poté razí heslo: „Všechna moc sovětům!“
- V létě chystají ozbrojený puč, ale je prozrazen a bolševická strana zakázána, na Lenina je vydán zatykač (prchá do Finska)

Říjnová revoluce

- na podzim se šíří zvěsti, že na frontách se nebojuje -> další vzpoury vojáků
- Do čela Petrohradského sovětu postaven Trockij → chystá ozbrojený puč
- Obsazení bolševiky hlavní pošty, tiskáren a jiných důležitých budov v Sankt-Peterburgu. Provolání „Občanům Ruska“ – vyzývají k povstání
- Demontrace před Zimním palácem, po výstřelu z Aurory následuje 7.11. (25.10. podle ruského kalendáře) dobytí paláce a zatčení Prozatimní vlády → Bolševici u moci

První opatření bolševiků

- Byla ustanovena vláda Lidových komisařů v čele s Leninem
- Vydány dekrety:
  - Dekret o půdě (půda má patřit rolníkům)
  - Dekret o míru (Rusko oznámilo, že vystupuje z války)
  - Deklarace práv národů na sebeurčení (využilo Finsko a pobaltské státy a vyhlásily nezávislost)
- V březnu 1918 uzavřelo Rusko s Německem separátní brest-litevský mír

Občanská válka (1917 – 1922)

- Proti revoluci bojovali tzv. „bílí“, kteří chtěli obnovit carismus nebo nové volby a obnovení Dumy, která měla rozhodnout o dalším osudu Ruska, vrchními veliteli byli admirál Kornilov, generál Děnikin, generál Kolčak a další
- Na straně revoluce a prosazení sovětské vlády bojovali tzv. „rudí“, hlavními veliteli byl Trockij (vytvořil Rudou armádu), Buděnnij, Vorošilov, Tuchačevskij
- Bílým pomáhaly také anglické, francouzské, americké a japonské oddíly, které zahájily vojenskou intervenci do Ruska
- Na stranu bílých se přidali také českoslovenští legionáři, kteří obsadili a kontroloval Transsibiřskou magistrálu (velel jim generál Gajda), v roce 1920 se přes Vladivostok vrací domů

Гражданская война

уаг подготавни и сгг

Фронты Гражданской войны

- Южный фронт — против Добровольческой армии во главе с Корниловым, а после его смерти с А.И. Деникиным — разгромлена в конце 1919 г. — начале 1920 г.

Rudí

Bílí

Tačanka

Likvidace carské rodiny

- V červenci 1918 byla v Jekatěrinburku zastřelena celá carská rodina i se služebnictvem
- Bolševici se báli, že by mohl být car s rodinou osvobozen, proto je zlikvidovali

Carská rodina, jejich
lékař Botkin, kuchař
Charitonov,
služebná Děmidova a
komorník
Trupp

Vítězství bolševiků

- Velení bílých bylo roztrženo a nejednotné
- Bolševici obratnou propagandou a sliby získali na svou stranu většinu rolníků
- Původní „válečný kapitalismus“ a totální znárodnění průmyslu, které spolu s válečnými útrapami vedly k totálnímu hospodářskému krachu, bylo v roce 1921 nahrazeno NEPem (novou ekonomickou politikou), která částečně povolila drobné soukromé podnikání → ekonomické oživení
- Celkové ztráty v občanské válce byly 10,5 milionu lidí, z toho asi 2,5 mil. rudých, 2 mil. bílých a 6 mil. obyvatel zahynulo v důsledku teroru, hladu a tyfu

- 1919 až 1921 - Rusko téměř zničil hladomor a tyfus;
- 1921 - Lenin nechal brutálně potlačit vzpouru kronšadtských námořníků a několik rolnických povstání;
- Bolševici na pokyn Lenina začali budovat GULAG, pracovní tábory, do kterých byly zpočátku posíláni odpůrci revoluce
- Mnohým se podařilo emigrovat → tzv. „bílá emigrace“, také k nám do Československa

- květen 1922 – Lenin má velké zdravotní potíže, první série mrtvic – před smrtí usiloval aby jeho funkci převzal Trockij;
- V prosinci 1922 vyhlášen vznik SSSR (Svazu sovětských socialistických republik) v čele s Leninem
- 1923 – nová mozková příhoda – Lenin zůstává paralyzovaný a němý;
- leden 1924 – umírá

ZDROJE

- ŠVANKMAJER, Milan. *Dějiny Ruska*. 3. rozšíř. vyd. Praha: Lidové noviny, 1999. 886 s. ISBN 80-7106-216-2;
- PEČEŇKA, M. *Dějiny Ruska v datech*. Vydání 1. Dokořán: Praha, 2011. ISBN 978-80-86569-14-7
- DORAZIL, Otakar, Josef HAUBELT, Dagmar KUTÍLKOVÁ a Jaroslav BUBENÍK. *Světové dějiny v kostce*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Vimperk: Papyrus, 1995. ISBN 80-857-9726-7.
- GILBERT, Martin. *Dějiny dvacátého století*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, 639 s. ISBN 80-710-6401-7.
- VINEN, Richard. *Evropa dvacátého století*. Vyd. 1. Překlad Šimon Pellar, Milena Pellarová. Praha: Vyšehrad, 2007, 556 s. Dějiny Evropy (Vyšehrad). ISBN 978-807-0217-351.
- <http://www.financnici.cz/vladimir-iljic-lenin>;
- *Rusko- japonská válka 1904-1905* [online].[2014-10-4]. Dostupné z WWW: [http://r-j-
valka.webnode.cz/products/rusko-japonska-valka-1904-1905/](http://r-j-valka.webnode.cz/products/rusko-japonska-valka-1904-1905/)
- *Rusko v letech 1905- 1922* [online].[2014-11-4].Dostupné z WWW: [http://www.kompas.estranky.cz/clanky/ucebnice-dejepisu/rusko-v-letech-1905-1922-petr-
daubner.html](http://www.kompas.estranky.cz/clanky/ucebnice-dejepisu/rusko-v-letech-1905-1922-petr-daubner.html)